

Nr 11.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förrådsorganisation för försvarets läkemedel; given Stockholms slott den 4 januari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, fråga angående förrådsorganisation för försvarets läkemedel samt anför härutinnan följande.

Inledning.

Genom beslut den 30 juni 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för försvarsdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda med fortsatt utredning rörande organisationen av försvarsväsendets läkemedelsförsörjning. Vid anmälan av ärendet i statsrådet anförde departementschefen, statsrådet Sköld, bland annat följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 juni 1939 tillkallades sakkunniga för att inom försvarsdepartementet biträda med utredning rörande bland annat frågan om organiserandet av försvarsväsendets läkemedelsförsörjning i såväl freds- som krigstid. Nämnda sakkunniga — 1939 års utredning rörande försvarsväsendets läkemedelsförsörjning — avgåvo den 29 december 1939 förslag i ämnet.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle läkemedelsförsörjningen för försvarsväsendet och karolinska sjukhuset handhas av ett statsapotek. Därjämte skulle vid varje arméns och flygvapnets truppförband uppläggas läkemedelsförråd motsvarande förbandets hela utrustningsbehov. Förråden skulle levereras och ersättas i mån av behov från statsapoteket. Erforderlig omsättning av förråden skulle ske genom utlämning av läkemedel i första hand till det truppförband, för vilket förrådet vore avsett, i andra hand till statliga och statsunderstödda sjukvårdsinrättningar och eventuellt även till övriga sjukhus. En viss årlig förlust till följd av att en del läkemedel, som icke kunde bli föremål för omsättning, efter viss tids förvaring bleve obrukbara ansågs emellertid vara oundviklig.

Vissa av de över betänkandet hörda militära myndigheterna uttalade sig för anslutning av läkemedelsförråden till civilapotek. Medicinalstyrelsen ifrågasatte lämpligheten att under fredstid i förråd upplägga mindre hållbara läkemedel med hänsyn till härigenom uppkommande förlust för staten. Förläggandet av läkemedelsförråden till truppförbanden i stället för som förut till de civila apoteken kunde medicinalstyrelsen främst ur omsättnings-, vård- och säkerhetssynpunkter icke tillstyrka. Frågan om förrådsorganisationen syntes böra ytterligare utredas. Apotekarsocieteten och Sveriges apotekareförbund förordade, att det tidigare använda systemet med militära förråd vid civilapoteken skulle ytterligare utvecklas.

Vid framläggandet av propositionen 1940 L: 159 förklarade jag mig med hänsyn till de betänkligheter som framförts mot den av de sakkunniga föreslagna läkemedelsförrådsorganisationen vid truppförbanden icke beredd att på grundval av den föreliggande utredningen fatta slutlig ståndpunkt i frågan.

Under nu rådande beredskapssituation ha förråd vid förbanden och på en del andra platser upplagts i huvudsaklig överensstämmelse med det av de sakkunniga avgivna förslaget till förrådsorganisation. Som regel handhas de större förråden av vederbörande sjukvårdsförvaltare med biträde av inkallade värnpliktiga apotekare. I vissa fall ha avtal träffats med apotekare på orten, som tjänstgör såsom uppbördsman för förrådet. De mindre förråden handhas av vederbörande sjukvårdsförrådsunderofficer. Denna organisation, som är ett provisorium betingat av beredskapssituationen, har icke ansetts ägnad att vare sig bereda den nödvändiga vård eller möjliggöra den rationella omsättning av läkemedel, som kräves för att icke stora värden skola gå till spillo. Omhändertagandet av allehanda gifter, icke minst narkotika, har måst anförtros åt personer, som på detta område sakna erforderlig utbildning. Det provisorium, som sålunda tillkommit som en följd av beredskapen, synes icke lämpligen kunna bestå under normala fredliga förhållanden. Åtgärder synas erforderliga för att åstadkomma en ändamålsenlig och betryggande förvaring och skötsel av de omfattande och dyrbara läkemedelsförråden och dessutom en rationell omsättning av dessa förråd. De ekonomiska synpunkterna böra emellertid noga beaktas och åtgärderna icke göras mer omfattande än som med hänsyn till omständigheterna är oundgängligen erforderligt. En utökning av försvarsväsendets fredsorganisation bör sålunda undvikas.

Såsom sakkunniga tillkallades statskommissarien B. E. Johnsson, ordförande, samt byråchefen i medicinalstyrelsen E. G. A. Björkquist, förste marinläkaren i marinläkarkåren N. G. M. Ekman, apotekaren vid militärapoteket S. E. Svensson och byråchefen i medicinalstyrelsen A. O. Wilund. De sakkunniga — 1944 års utredning rörande försvarets läkemedelsförsörjning — ha den 14 juni 1945 avgivit promemoria med förslag rörande vård och omsättning av försvarets läkemedel.

Över promemorian ha utlåtanden avgivits av försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsförvaltning — efter hörande av föreståndaren för militärapoteket —, arméns fortifikationsförvaltning, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, överbefälhavaren — efter hörande av försvarsgrenscheferna —, medicinalstyrelsen — efter hörande av styrelsens materielnämnd och statens farmaceutiska laboratorium —, statskontoret, allmänna lönenämnden, statens organisationsnämnd, 1943 års förrådskommitté samt apotekarsocietetens direktion, centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund och centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund.

Innan jag ingår på de av de sakkunniga framlagda förslagen, torde en på promemorian grundad kortfattad redogörelse för tidigare förhållanden på ifrågavarande område böra lämnas.

Tidigare förhållanden.

Tiden före beredskapsprovisoriet.

Förråd av *humanläkemedel* för tillgodoseende av utrustningsbehovet vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering funnos vid tiden närmast före världskrigets utbrott endast vid armén. Dessa förråd voro upplagda dels vid det till garnisonssjukhuset i Stockholm anslutna garnisonsapoteket, dels ock å civilapotek i landsorten. Förråden innehöllo s. k. hållbara läkemedel, dock icke motsvarande hela utrustningsbehovet. För täckande av bristerna hade i viss utsträckning leveranskontrakt slutits med civilapotek å förbandens förläggningsorter.

Enligt meddelade bestämmelser skulle för tryggnad av ersättningen av de i utrustningen ingående läkemedlen i den mån dessa förbrukades vissa ersättningsförråd uppläggas i fredstid.

Läkemedel för den dagliga förbrukningen beställdes såvitt angick de i Stockholm eller dess närhet förlagda förbanden väsentligen från garnisonsapoteket och inköptes i övrigt huvudsakligen från civilapotek. För arméns del anlätades därjämte de nämnda utrustningsförråden.

Den angivna ordningen visade sig icke tillfredsställande. Läkemedelslagren motsvarade icke behoven, ett förhållande som visserligen delvis berodde på ofullständiga behovsberäkningar och bristande medelsanvisning men även sammanhängde med att civilapotekens lagerutrymmen voro otillräckliga. Ej heller kom erforderlig omsättning av läkemedlen till stånd. De på civilapoteken lagrade militära läkemedlen inköptes i mycket obetydlig omfattning av civila förbrukare. Dessutom rekvirerade militärläkarna ofta

läkemedel av annan art eller i annan förpackning än som fanns i förråden. Då under hösten 1939 anspråk gjordes på effektivering av de med civilapoteken slutna leveranskontrakten befanns ett flertal apotek vara ur stånd att infria förbindelserna.

Av *djurläkemedel* hade vid krigsutbrottet förråd icke upplagts. För den löpande förbrukningen skedde inköp från garnisonsapoteket och civilapotek. På garnisonsapoteket replierade vissa i Stockholm förlagda förband även i vad gällde utrustningsbehovet. I övrigt hade förbandscheferna slutit kontrakt med civilapotek. Vid den förstärkta försvarsberedskapens inträdande på hösten 1939 infriades kontrakten i förutsatt omfattning.

1939 års utredning rörande försvarsväsendets läkemedelsförsörjning föreslog inrättande av en *läkemedelsavdelning inom dåvarande arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse* och ombildande av garnisonsapoteket i Stockholm till ett *centralt statsapotek för försvaret*. Såsom föreståndare för läkemedelsavdelningen skulle föreståndaren för statsapoteket tjänstgöra.

Enligt förslaget skulle vidare hela *utrustningsbehovet av humanläkemedel* uppläggas i förråd. Större förråd skulle finnas vid envar av trängkårerna ävensom i Boden, på Gotland och vid Karlskrona örlogsstation samt mindre förråd vid ettvar av arméns och flygvapnets truppförband respektive flottiljer, vid Stockholms örlogsstation, Göteborgs örlogsdepå, Gustavsviks örlogsdepå, kustflottan, ettvar av kustartilleriregementena och Gotlands kustartillerikår. För landstormen avsedda läkemedelsförråd, vilka utgjorde mindre förråd, skulle uppläggas vid vissa linjeförband. Samtliga dessa förråd skulle levereras och ersättas från statsapoteket. Ansvaret för underhåll och vård av förråden skulle åligga vederbörande militära chefer. Uppbördens skulle vid större förråd i regel ankomma på en apotekare, anställd mot ett arvode av 300 kronor om året, och vid mindre förråd på vederbörande militärläkare. Biträde vid vården skulle lämnas av sjukvårdsutbildad underofficer.

För täckande av *utrustningsbehovet av djurläkemedel* borde förråd uppläggas å civilapoteken.

För fyllande av *ersättningsbehoven* föreslogs i betänkandet, att vissa råvaruförråd skulle anskaffas redan i fredstid och att åtgärder skulle vidtagas för läkemedelstillverkningens upprätthållande under krig.

Erforderlig *omsättning* av humanläkemedlen borde enligt utredningens mening ske i första hand genom att det dagliga läkemedelsbehovet vid det förband, för vilket ett förråd vore avsett, tillgodosåges ur detta förråd. I övrigt skulle nämnda läkemedel omsättas huvudsakligen vid statliga, statsunderstödda och eventuellt även andra sjukvårdsinrättningar. Beträffande vissa av läkemedlen antogs de större läkemedelsfabrikerna kunna medverka vid omsättningen. Förråden av djurläkemedel beräknades kunna omsättas genom den dagliga förbrukningen inom truppförbanden.

I det propositionen 1940 L:159 bilagda statsrådsprotokollet förklarade chefen för försvarsdepartementet, att han icke vore beredd att på grundval av den då föreliggande utredningen fatta slutlig ståndpunkt till förslaget om förrådsorganisation för läkemedel vid truppförbanden. Däremot till-

styrkte departementschefen inrättandet av en läkemedelsavdelning inom arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse ävensom garnisonsapotekets ombildning till ett centralt statsapotek, benämnt militärapoteket. Häremot framställdes ej erinran av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 4).

Läkemedelsavdelningen och militärapoteket trädde i funktion den 1 juli 1940. Då sedermera arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse — från och med den 1 januari 1944 — övergick i försvarets sjukvårdsförvaltning, organiserades läkemedelsavdelningen såsom en av de tre sektionerna inom detta ämbetsverks materielbyrå.

Beredskapsprovisoriet.

Såsom förut anförts, har under beredskapstiden en provisorisk förrådsorganisation skapats, vilken i princip ansluter sig till 1939 års förslag. I sina huvuddrag innebär organisationen följande.

1. Humanläkemedel.

I förråd ha upplagts i utrustningsbehovet ingående läkemedel (reglementerade läkemedel). I en särskild s. k. tilläggslista har upptagits ett icke obetydligt antal läkemedel (icke reglementerade läkemedel) utöver de i utrustningen ingående. Tilläggslistans läkemedel, vilka i erforderliga fall kunna förskrivas för användning i den dagliga sjukvården, ha i regel icke upplagts i militära förråd. Antalet reglementerade och icke reglementerade läkemedel har med frånräknande av sera och ympännen fastställts till 133 respektive 125.

Utrustningsbehovet upplades för arméns vidkommande i förråd vid mobiliseringsdepåer (i regel anslutna till vederbörande truppförbands kasern-etablissemang) och (eller) i fältdepåer (tillfälligt ianspråktaga lokaler utanför garnisonsorten). Av försvarsområdena uppsatta truppförband (lokalförsvarsförband) ha haft sina förråd antingen i fältdepåer eller i ett gemensamt förråd för försvarsområdet. Förband i fält ha medfört sin utrustning. För Boden och Gotland upplades särskilda läkemedelsförråd vid vederbörande krigssjukvårdsmaterieförråd.

Utrustningsförråden ha handhåfts: vid mobiliseringsdepåerna av uppbörds-män, d. v. s. vid trängkärerna sjukvårdsförvaltare och vid övriga truppförband sjukvårdsunderofficer, samt vid fältdepåerna och vid förband i fält av materielredogörare, i regel underofficer. För läkemedelstjänsten vid trängkärernas mobiliseringsdepåer liksom ock vid de krigssjukvårdsmaterieförråd, som upplagts i Boden och på Gotland, ansågs det emellertid nödvändigt att ständigt ha tillgång till apotekare, en vid varje förråd. Detta behov tillgodosågs genom inkallande av värnpliktiga apotekare till tjänstgöring vid förråden. Vid tre av trängkärerna ersattes sedermera de inkallade apotekarna av särskilt anställda civilapotekare, vilka erhöles arvode efter 300 kronor i månaden för en tjänstgöring om cirka 80 timmar per månad, i regel minst 2 timmar om dagen. Apotekaren skulle handhava skötseln även av de er-

sättningsförråd av läkemedel samt de förråd för den dagliga förbrukningen av läkemedel, vilka upplagts vid trängkårerna.

Marinens utrustningsbehov av läkemedel har — i den mån detsamma icke tagits i anspråk för rustade fartyg och »pådragna» förband — upplagts i särskilda förråd. Inom Ostkustens marindistrikt ha skilda läkemedelsförråd upplagts för flottan och kustartilleriförsvaret. Vid Sydkustens och Västkustens marindistrikt sammanfördes läkemedelsutrustningen i ett för flotta och kustartilleriförsvaret gemensamt förråd, underställt vederbörligt marindistrikts sjukvårdsförvaltning. I Norrlandskustens och Gotlands marindistrikt ha endast läkemedelsutrustningar för Hemsö respektive Gotlands kustartilleriförsvaret upplagts i förråd, underställda vederbörligt kustartilleriförsvares sjukvårdsförvaltningar. För Öresunds marindistrikt anordnades inga särskilda läkemedelsförråd.

Uppbörderna vid marinens förråd har i princip ordnats på samma sätt som vid armén. Inom såväl Ostkustens som Sydkustens marindistrikt har under större delen av beredskapstiden en inkallad apotekare tjänstgjort.

Flygvapnets utrustning har upplagts vid flottiljernas mobiliseringsdepåer. Uppbörderna av sjukvårdsmateriel inklusive läkemedel handhaves av civilanställda sjukvårdsförmän.

I samband med planläggningen av krigssjukhus och krigssjukstugor har för dessa anstalter en förstagångsuppsättning av läkemedel anskaffats. Läkemedlen ha i vad gäller »förpuppade» krigssjukhus vid armén omhändertagits av civilapotekare å eller i närheten av den ort, varest sjukhuset eller sjukstugan skulle upprättas, och för marinens del upplagts antingen i vederbörligt krigssjukhusförråd eller i marindistriktsförråd.

Vid försvarets permanenta sjukvårdsinrättningar skola enligt gällande bestämmelser (SFS 126/1938, ändrad 1037/1940) — liksom å civila sjukhus — finnas vissa läkemedelsförråd.

Av ersättningsförrådet ha delar upplagts å eller i närheten av trängkårernas förläggningsorter och å vissa andra platser. De sålunda upplagda förråden ha vid trängkårerna skötts av förutnämnda där tjänstgörande apotekare och i övrigt — mot arvode å 20—60 kronor i månaden — av å orten bosatta civilapotekare. Återstoden av ersättningsförrådet har överförts till ett centralt reservförråd vid militärapoteket.

Under beredskapstiden har läkemedelsberedning i viss utsträckning förekommit å en del förläggningsorter, exempelvis i Boden och Karlskrona, varest värnpliktiga apotekare berett läkemedel för garnisonernas truppförband ävensom i Boden för det dit förlagda garnisonssjukhuset och i Karlskrona för marinens dit inlöpande fartyg.

Sera och ympännen tillhandahållas försvaret av statens bakteriologiska laboratorium.

2. Djurläkemedel.

Med undantag för mindre vid arméns intendenturförråd i Stockholm och vid militärapoteket upplagda förråd ha lager av djurläkemedel icke anskaffats för täckande av vare sig utrustnings- eller ersättningsbehovet.

För tillgodoseende av utrustningsbehovet av djurläkemedel ha genom vederbörande truppförbandschefers försorg kontrakt tecknats med apoteks-innehavare i förläggningssorten om leverans vid anfordran.

När ett förband gått i fältdepå eller återgått till mobiliseringsdepå har utrustningen överlämnats till sjukstallet vid regementet för användning i den dagliga djursjukvården.

För tillgodoseende av ersättningsbehovet (förrådsbehovet) ha inga särskilda åtgärder vidtagits.

Föreliggande förslag beträffande förrådsorganisationen och läkemedlens omsättning.

Utredningen.

I. Humanläkemedel.

a. Allmänna synpunkter.

I promemorian uttalas rörande förutsättningarna för utredningsarbetet, att det enligt de för arbetet givna direktiven ålegat utredningen att utarbeta förslag till en efter normala fredsförhållanden avsedd organisation för handhavande av de vid försvaret upplagda läkemedelsförråden. Utredningen hade alltså icke haft att pröva organisationen under förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, ehuru givetvis fredsorganisationen måste anpassas efter den ordning, som skulle tillämpas under ett skärpt beredskapsläge eller under krig. Vidare hade förutsatts, att läkemedel skulle vara upplagda i förråd i ungefär samma omfattning som under den förstärkta försvarsberedskapen. Slutligen hade utredningen haft att utgå ifrån att läkemedelsfabrikerna, droghandeln och civilapoteken liksom för närvarande dreves i form av enskilda företag. Härvid erinras dock, att riksdagen i skrivelse 1944: 375 till Kungl. Maj:t anhållit om skyndsamt utredning av möjligheterna att förbilla läkemedlen, därvid frågan om ett förstärkt — helt eller delvis — av läkemedelsindustrien, droghandeln och apoteksväsendet i syfte att åstadkomma en rationellare och ändamålsenligare organisation särskilt borde uppmärksammas.

I fråga om *principerna för förrådsupplägningen* förordar utredningen, att läkemedlen uppläggas uteslutande i militära förråd. Härom anföres:

Den under försvarsberedskapen upplagda provisoriska förrådsorganisationen är helt militär. Till skillnad från den före världskrigets utbrott gällande ordningen äro sålunda läkemedlen — med undantag beträffande vissa krigssjukhus — upplagda i militära förråd och icke å civilapotek. De senare torde numera — i betraktande av den betydande ökning läkemedelslagren undergått — endast i begränsad omfattning kunna mottaga försvarsväsendets läkemedel. En uppdelning av läkemedelslagren på militära och civila förråd skulle föranleda förvaltningstekniska svårigheter. Då det dessutom måste möta betänkligheter att grunda en militär beredskapsorganisation på frivillig medverkan av enskilda företag, har utredningen ansett läkemedlen alltjämt böra helt uppläggas i militära förråd.

Utredningen berör härefter frågan, huruvida läkemedlen böra uppläggas vid ett större eller mindre antal militära förråd.

Mot en alltför stark decentralisering talade, att denna skulle föranleda höga kostnader. Dessa kostnader hänförde sig främst till förvaringslokalerna och förrådspersonalen. Lokalerna borde vara torra och frostfria samt kunna hållas vid en någorlunda konstant temperatur, i regel icke understigande 15° Celsius. För den fackmässiga skötseln och tillsynen av förråden vore det erforderligt, att vid förråden funnes tillgång till farmaceutiskt utbildad personal. Sådan personal vore påkallad även ur beredskapssynpunkt. För att läkemedelsutrustningen skulle kunna tagas i bruk omedelbart vid mobilisering, vore det nämligen nödvändigt att i fredstid anordna fortlöpande kontroll över att utrustningen städse befunde sig i fullständigt och fullgott skick. Dessutom måste vid mobilisering noga övervakas, att läkemedlen komme på sina rätta platser i sjukvårdskistor, lådor, väskor m. m., varjämte inträffade felplaceringar skulle kunna snabbt upptäckas och tillrättas. Dessa uppgifter kunde fullgöras endast av personal med farmaceutiska fackinsikter.

Å andra sidan måste enligt utredningens uppfattning tillses, att vid centralisering denna icke dreves så långt, att svårigheter skulle möta att vid ett krigsutbrott tillräckligt snabbt utrusta förband och krigssjukhus med erforderliga läkemedel.

Av utredningen företagna undersökningar, för vilka närmare redogöres i det följande, hade givit vid handen, att en betydande del av försvarets läkemedel icke skulle kunna omsättas inom försvaret och vid karolinska sjukhuset. För *omsättning* av denna återstod skulle, framhållas i promemorian, främst komma i fråga att anlita civilapoteken eller att försälja läkemedel direkt till civilsjukhusen. Dessutom skulle en kompletterande omsättning kunna ske bland annat genom export samt genom försäljning till de statliga affärsdrivande verken och till kemisk-tekniska företag med flera. För förrådsorganisationens utformning skulle det, såvitt utredningen funnit, vara utan större betydelse, huruvida det ena eller det andra omsättningsalternativet komme i tillämpning.

Rörande omsättningens organisation har utredningen framfört följande synpunkter.

Enligt instruktionen för militärapoteket åligger det apoteket att enligt anvisningar av sjukvårdsförvaltningen utöva tillsyn över samt förmedla omsättningen av försvarsväsendet tillhöriga läkemedelsförråd. Härutinnan synes anledning till ändring icke föreligga. För möjliggörande av en rationell omsättning torde det vara ofrånkomligt, att omsättningsverksamheten ställes under en central ledning, som är i stånd att överblicka såväl avsättningsmöjligheten som omsättningsbehovet inom samtliga förråd. I sistnämnda avseende må nämnas, att militärapoteket redan nu beträffande ersättningsförråden och förråden vid »förpuppade» krigssjukhus har en lagerbokföring, vilken utvisar icke blott de skilda förrådens läkemedelsinnehav utan även de olika läkemedlens ålder.

Utredningen har alltså utgått ifrån att läkemedlen, när de behöva omsättas, indragas till militärapoteket eller efter order av apoteket tillställas beställare direkt från förrådet. Vilkendera vägen, som väljes, torde få bliva beroende av omständigheterna i det särskilda fallet. De uttagna läkemedlen skola ersättas från militärapoteket. Möjligt är, att en självständig medverkan från förrådets sida i viss utsträckning bör komma till stånd, exempelvis för tillgodoseende av den dagliga förbrukningen av reglementerade läke-

medel å förrådsorten och kringliggande orter eller om eljest en mera konstant förbrukning av vissa läkemedel inom sådana orter skulle visa sig vara för handen. I detta sammanhang må dock uppmärksammas, att förbanden för den dagliga förbrukningen av icke reglementerade läkemedel äro hänvisade till rekvisitioner från militärapoteket. Erfarenheterna torde få bliva vägledande för militärapotekets förfarande i berörda hänseende.

b. Förrådsorganisationen.

Beträffande *förrådens förläggning* har utredningen ansett sig icke kunna förorda en sammandragning av läkemedlen till ett enda centralförråd. Härvid ha beredskapssynpunkterna varit avgörande.

Å andra sidan har utredningen funnit sig icke kunna tillstyrka en så stark spridning av förråden i fredstid som den vilken tillämpats under försvarsberedskapen. Vid en sådan decentralisering anses förutsättningar saknas för en fullgod vård av läkemedlen.

Utredningen framför härefter två huvudalternativ, det regionala och det lokala.

Enligt det regionala alternativet skulle läkemedlen uppläggas vid — förutom militärapoteket — nio regionala centraler. Dessa skulle på i utredningen anförda skäl vara belägna i Linköping, Skövde, Sollefteå, Hässleholm, Boden, Visby, Göteborg, Karlskrona och Örebro.

Enligt det lokala alternativet skulle i mobiliseringsutrustningen för linjeförbanden (motsvarande) ingående läkemedel uppläggas i utrustande förbands mobiliseringsdepå eller, där de lokala förhållandena sådant medgäve, i ett för garnisonsorten gemensamt förråd. Läkemedelsutrustningen för i Stockholm eller dess närhet förlagda förband skulle dock omhändertagas av militärapoteket och läkemedel för vid trängkårens mobiliseringscentraler utrustade förband överföras till vederbörande trängkårs mobiliseringsdepå. För de av försvarsområdena uppsatta förbanden — lokalförsvarsförbanden — ävensom för krigssjukhusen och krigssjukstugorna skulle läkemedel i regel uppläggas vid lämpligt, inom försvarsområdet beläget truppförband eller, i vad anginge marina försvarsområden, vid marindistrikts- eller kustartilleriförsvarsförråd. Då så i undantagsfall icke lämpligen kunde ske, skulle militärapoteket omhänderhava läkemedlen. De för krigssjukvårdsanstalterna inom VI. och VII. militärområdena avsedda läkemedlen skulle dock förvaras vid krigssjukvårdsmaterieförrådet i Boden respektive krigssjukvårdsmaterieförrådet i Visby. Av ersättningsbehovet skulle etappsatser av läkemedel uppläggas.

Rörande *förrådens personal* framhålles, att vid de större förråden — d. v. s. i det regionala systemet förrådscentralerna samt i det lokala systemet förråden vid trängkårens (garnisonsförråd) ävensom i Boden, Visby och Karlskrona — arbetet med vård och omsättning måste bliva av betydande omfattning. På grund därav och med hänsyn till arbetsuppgifternas art har utredningen funnit det ofrånkomligt, att apotekare anställdes såsom föreståndare för förråden. Apotekaren skulle erhålla biträde i erforderlig ut-

sträckning — förutom av den ordinarie uppbördsmanen för sjukvårdsmateriel, vilken allttjämt skulle vara uppbördsman även för läkemedel — av lägre förrådspersonal (förrådsmän). Apotekaren förutsattes därjämte skola fullgöra vissa göromål vid sidan av den egentliga förrådstjänsten, t. ex. att verkställa inspektion av läkemedelsförråden vid de militära sjukvårdsinrättningarna å den egna stationeringsorten och i dess omedelbara närhet samt att biträda vederbörande militärläkare i vissa ärenden. Han borde dessutom bland annat verka för att vid de militära sjukvårdsinrättningarna reglementerade läkemedel i första hand komme till användning.

Arbetstiden för apotekare vid förrådscentral uppskattar utredningen till omkring 60 timmar i månaden vid de större centralerna — Linköping, Skövde, Sollefteå och Hässleholm — samt omkring 40 timmar vid de mindre centralerna. Härtill skulle komma restider, i vissa fall tämligen långa. Med beaktande härav har utredningen föreslagit, att apotekarna tillerkännas arvode att utgå med 3 000 kronor om året vid de fyra större centralerna och med 2 400 kronor vid de mindre centralerna. Dessa arvoden äro avsedda att utgöra vederlag även för inspektioner av läkemedelsförråd.

Vid tillämpning av det lokala systemet anses apotekarens arbetsuppgifter vid vart och ett av de förråd, som skulle vara upplagda å trängkårens förläggingsorter samt i Boden, Visby och Karlskrona, kräva en månatlig arbetstid — bortsett från restider — av omkring 40 timmar. Utredningen föreslår, att apotekararvodet i dessa fall bestämmes till 2 400 kronor om året inberäknat ersättning för inspektioner.

För handräckningsbestyren vid läkemedelscentralerna erfordras enligt utredningens mening en förrådsman med heltidstjänstgöring vid varje förråd. Vid vart och ett av de sju största förråden i det lokala systemet anses göromålen komma att fylla övervägande delen av arbetsdagen för en förrådsman. I vad mån nya befattningar behöva inrättas har utredningen — med hänsyn till pågående, av statens organisationsnämnd bedrivna organisationsundersökningar — ansett sig icke kunna bedöma. I sina kostnads-kalkyler har utredningen räknat med en förrådsman i 5 lönegraden vid ett-vart av de nämnda förråden. Utredningen framhåller i detta sammanhang, att det är ett önskemål, att förrådsmännen på ett stadigvarande sätt knytas till läkemedelsförråden.

Rörande de i det lokala systemet ingående mindre förråden uttalar utredningen, att apotekare måste anlitas för övervakning av förråden. Sådan apotekare skulle ha att tillse, att förrådet vore i fullgott skick i fråga om läkemedlens förvaring, signering och beskaffenhet samt att läkemedel utlämnades i enlighet med inkommande beställningssedlar och i motsvarande omfattning rekvirerades från militärapoteket. Han skulle därjämte minst en gång i kvartalet inspektera till förbandets sjukvårdsinrättningar hörande läkemedelsförråd. Såsom ett genomsnittsarvode för dessa apotekare, vilkas arbetsbördor skulle bliva av växlande omfång, har utredningen med inbegripande av inspektionersättning räknat med 600 kronor per år och förråd. Härutöver skulle i de fall, då en apotekare handhade flera förråd i garni-

sonsorten eller ett för flera förband gemensamt garnisonsförråd, visst tilläggsarvode utgå.

Den ordinarie uppbördsmanen för sjukvårdsmateriel förutsättes även vid de mindre förråden skola alltjämt tjänstgöra såsom uppbördsman för läkemedel. Utredningen har ansett sig vid sina kostnadskalkyler icke behöva räkna med utgifter för lägre förrådspersonal vid de här ifrågakvarande förråden.

I promemorian företages härefter en *jämförelse mellan organisationsförslagen*, varvid till en början kostnadsfrågan beröres.

Utredningen har uppskattat utrymmesbehovet för läkemedlen — bortsett från förråden i militärapoteket, som behandlas i ett särskilt avsnitt av promemorian — till 2 900 m² vid det regionala och 2 600 m² vid det lokala alternativet. Huruvida det angivna utrymmet kan göras tillgängligt i redan befintliga lokaler eller nybyggnader erfordras, anser sig utredningen i avvaktan på resultatet av organisationsnämndens undersökningar icke kunna bedöma. Utredningen understryker i detta sammanhang vikten av att förråden i Boden och Visby, vilka vore avsedda att täcka läkemedelsätgången under en längre tid, inrymdes i bombsäkra lokaler.

Personalkostnaderna har utredningen vid det regionala alternativets tillämpning uppskattat till följande belopp.

4 apotekare, arvode efter 3 000 kronor	kr. 12 000
5 » » » 2 400 »	» 12 000
9 förrådsmän (bruttolön beräknad enligt 5 löneklassen med 31 % tillägg)	» 34 300
kvartalsinspektioner vid 46 truppförbandssjukhus à 25 kronor....	» 4 600
reskostnads- och traktamentsersättningar	» 300
	<u>Summa kr. 63 200</u>

Vid det lokala alternativet skulle personalkostnaderna enligt utredningens beräkningar utgöra

7 apotekare, arvode efter 2 400 kronor.....	kr. 16 800
37 » » » 600 »	» 22 200
tilläggsarvoden	» 3 000
7 förrådsmän (bruttolön beräknad enligt 5 löneklassen med 31 % tillägg)	» 26 500
reskostnads- och traktamentsersättningar	» 300
	<u>Summa kr. 68 800</u>

Förutom kostnader för lokaler och personal föranleder förrådsorganisationen utgifter även för läkemedlens distribution. Dessa utgifter — avseende frakt och emballage — anser utredningen bliva något högre vid det lokala än vid det regionala systemet. Den av transportererna omfattade totala läkemedelskvantiteten skulle nämligen i det förra fallet bliva fördelad på ett större antal sändningar än i det senare alternativet. Kostnadsökningen syntes dock icke kunna bliva av större storleksordning.

Sammanfattningsvis har utredningen anfört, att med hänsyn till den relativt obetydliga skillnaden i kostnader mellan de två alternativen torde vid valet mellan dem de ekonomiska synpunkterna icke böra tillmätas avgörande betydelse. Den regionala organisationen tillgodosåge otvivelaktigt vård- och omsättningskraven bättre än den lokala. Ur beredskapssynpunkt vore däremot det regionala alternativet underlägset det lokala men borde dock kunna anses fylla rimliga anspråk även i detta hänseende. Utredningen förordar det regionala alternativet.

Utredningen upptager i detta sammanhang frågan, huruvida icke *läkemedelscentralerna i Boden och Karlskrona* borde få en mera självständig ställning än övriga läkemedelscentraler. Härom anföres.

Inom utredningen har övervägts, huruvida icke vid läkemedelscentralerna i de — bortsett från Stockholm — två största garnisonsorterna i riket nämligen Boden och Karlskrona borde bibehållas den ordning, som vuxit fram under beredskapstiden med särskilda apotek såsom filialer till militär-apoteket, vilka — utöver handhavandet av förrådscentralerna å orten — skulle ha att för den dagliga sjukvården icke blott utlämna läkemedel utan även i förekommande fall bereda sådana. Även om en sådan anordning icke kan anses direkt påkallad ur de synpunkter, som utredningen närmast har att företräda, medför den dock beaktansvärda fördelar bland annat genom att en snabbare leverans av läkemedel kan komma till stånd än vid rekvisition från militär-apoteket. Härtill kommer beträffande Boden, att filialapoteket alltjämt skulle kunna fungera såsom sjukhusapotek för garnisonssjukhuset. Då erforderlig apoteksutrustning och lokaler redan nu finnas, skulle endast obetydliga merkostnader härigenom behöva uppkomma. Dessa kostnader skulle, om till förfogande för vartdera apoteket ställdes en värnpliktig apotekare, inskränka sig till en förhöjning av de ovan för apotekarna vid berörda förrådscentraler föreslagna arvodena. De ökade arbetsuppgifter för dessa apotekare, som bibehållandet av apoteksfilialerna skulle medföra, böra nämligen enligt utredningens mening föranleda, att arvodena sättas till 3 600 kronor i stället för eljest 2 400 kronor. Enligt vad utredningen inhämtat torde antalet värnpliktiga apotekare, som ha att fullgöra assistent- och fack-tjänstgöring, såvitt nu kan bedömas kunna beräknas bliva tillräckligt för att en värnpliktig apotekare ständigt skall kunna vara tillgänglig vid vartdera apoteket.

Utredningen framför såsom sin uppfattning, att övervägande skäl syntes tala för att filialapoteken i Boden och Karlskrona borde åtminstone tills vidare bibehållas med angiven personalorganisation.

c. Omsättningen.

Utredningen har verkställt en undersökning rörande möjligheterna att omsätta försvarets läkemedel och behovet därav. Undersökningen avser 118 läkemedel representerande ett sammanlagt årligt omsättningsbehov å 441 900 kronor (militär-apotekets självkostnad). Totala värdet av den beräkneliga förbrukningen vid försvaret anges till 147 600 kronor. Under tiden den 1 juli 1943—den 30 juni 1944 har, framhålla de sakkunniga, förbrukningen av ifrågavarande läkemedel vid karolinska sjukhuset, vid övriga statliga civil-sjukhus samt vid länslasaretten och med dem jämställda sjukhus uppgått till respektive 19 000, 27 400 och 118 600 kronor. Med utgångspunkt från

dessa värden visar undersökningen en icke omsättningsbar rest å 129 300 kronor.

Utredningen framhåller, att omsättningssiffrorna finge betraktas såsom approximativa. Den bild av läkemedelskonsumtionens storlek vid olika slag av sjukvårdsanstalter under den angivna tidsperioden, som av siffrorna lämnades, syntes emellertid kunna anses i stort sett riktig. Den framtida förbrukningen kunde givetvis komma att mer eller mindre avsevärt avvika från den konstaterade på grund av bland annat förskjutningar i uppfattningen om olika läkemedels medicinska värde m. m.

Utredningen har vidare påpekat, att det vore i viss mån osäkert, huruvida den i undersökningen angivna civila förbrukningen kunde helt utnyttjas för omsättning av de militära förråden. Ett åläggande för sjukhusen att fylla sitt behov av berörda läkemedel genom inköp från försvarsväsendet torde nämligen kunna ifrågakomma endast beträffande de statliga sjukhusen. För de icke statliga inrättningarnas del syntes man icke kunna nå längre än till överenskommelser med de ledande organen — svenska landstingsförbundet samt sjukhusdirektionerna i de utanför landsting stående städerna — att dessa skulle verka för att läkemedel, som inginge i försvarets förråd, inköptes från sådana förråd.

Möjligheten att erhålla civilapotekens medverkan vid omsättningen har ävenledes varit föremål för överväganden. Sådan medverkan förutsätter enligt utredningens mening, att staten icke bedriver en konkurrerande direktförsäljning av läkemedel till civilsjukhusen. Därest ett inom apoteksorganisationerna framfört förslag om viss centralisering av apotekens preparandatillverkning genom inrättande — å 19 orter i riket — av distriktslaboratorier genomfördes, syntes dessa laboratorier lämpliga att utnyttjas såsom distributionsorgan.

Vid förhandlingar mellan utredningen samt representanter för apotekarsocieteten och Sveriges apotekareförbund hade enighet nåtts därom, att apotekarorganisationerna borde dels besluta, att civilapoteken skulle i första hand från militärapoteket täcka sitt behov av sådana läkemedel, som inginge i försvarsväsendets förråd och icke kunde i erforderlig omfattning omsättas inom försvaret och karolinska sjukhuset, dels ock i övrigt verka för att omsättning av militära läkemedel komme till stånd i största möjliga utsträckning. Därest föreslagen omorganisation av apotekens preparandatillverkning genomfördes, borde innehavarna av distriktslaboratorierna lämna individuell förbindelse i angivet avseende. Läkemedlen borde övertagas till priser motsvarande apotekens självkostnadspris med tillägg av 10 %, varvid dock erforderlig ompackning skulle ske å militärapoteket. Vid bestämmande av självkostnadspriset borde de normer iakttagas, vilka tillämpades vid överlåtelse av apotek och vilka fastställdes av apotekarkårens värderingsnämnd, dock att beträffande s. k. emenda de priser borde gälla, som funnes införda i medicinalstyrelsens taxelligare.

Apotekarorganisationernas representanter hade förbundit sig att inom sina respektive organisationer verka för att beslut i enlighet med nu angivna grunder fattades.

Omsättning skulle vidare kunna ske genom återförsäljning till läkemedelsfabrikerna och avyttring genom droghandeln. Då medicinalstyrelsens materielnämnd på grundval av företagna undersökningar ansett omsättningsproblemet icke kunna lösas enligt dessa metoder, har utredningen emellertid icke funnit påkallat att upptaga undersökningar i berörda hänseende. Det torde i varje fall, framhåller utredningen, kunna tagas för visst, att nämnda utvägar icke vore jämförliga med vare sig sjukhus- eller apoteksalternativet och att de således icke kunde ersätta något av dessa alternativ. Däremot kunde de möjligen komplettera en omsättning genom civilsjukhusen eller civilapoteken.

En kompletterande omsättning kan dessutom enligt promemorian komma till stånd genom leveranser till statliga verk och myndigheter, särskilt i fråga om så kallade fria handelsvaror.

Mellan de två huvudalternativen för omsättning utanför försvaret och karolinska sjukhuset, nämligen direktförsäljning till civilsjukhusen och försäljning via civilapoteken, gör utredningen följande jämförelse.

Vid leveranser till civilsjukhusen blir prissättningen å läkemedlen gynnsammare än vid omsättning genom civilapoteken. Vid prisjämförelsen bör emellertid beaktas, att en del av civilapotekens vinst enligt gällande bestämmelser skall reserveras för vissa för apoteksväsendet gemensamma ändamål. Apoteksinnehavare är skyldig att för tillgodoseende av dessa gemensamma ändamål erlagga s. k. allmän avgift, vilken för närvarande utgår på rörelsevinst, som överstiger, på A-, B- och C-ort 11 000 kronor, på D-, E- och F-ort 11 500 kronor, på G- och H-ort 12 000 kronor samt på I-ort 12 500 kronor. Avgiften beräknas — enligt en progressiv skala — efter ett procenttal å lägst 10 och högst 90 %. I fråga om avgifternas disposition gäller, att i första hand avsättning med erforderliga belopp skall ske till apotekarpensioneringsfonderna, till föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa samt för pensionsförsäkring och understöd åt apotekens icke-farmaceutiska personal m. m. Återstoden skall tillföras en under medicinalstyrelsens förvaltning stående fond (fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m.), vars uppgift är att främja en enhetlig prissättning å apoteksvaror och reglera läkemedelsprisen. En icke obetydlig del av civilapotekens vinst å försäljningen av militära läkemedel kommer vid sådant förhållande att tjäna nyss antydda prisregleringsändamål och på detta sätt tillgodogöras det allmänna.

Apoteksalternativet inrymmer otvivelaktigt större möjligheter för en rationell omsättning än direktförsäljning till sjukhusen. Ett utnyttjande av distriktslaboratorieorganisationen torde, då laboratorierna skulle bliva relativt få och sannolikt komma att utrustas med goda lagerutrymmen, möjliggöra, att sändningarna av läkemedel från militära förråd kunde begränsas till antalet och distributionskostnaderna följaktligen nedbringas.

Vid jämförelse mellan de två här behandlade alternativen har utredningen funnit övervägande skäl tala för apotekslinjen. Utredningen är emellertid medveten om att omsättningsresultatet vid detta alternativ i väsentlig utsträckning är beroende av de enskilda apotekarnas intresserade medverkan. Därest de förhoppningar om en dylik medverkan, som utredningen anser sig kunna hysa med hänsyn till de med de centrala apotekarorganisationerna förda förhandlingarna, skulle visa sig icke gå i uppfyllelse, böra åtgärder vidtagas för en övergång till sjukhusalternativet.

I promemorian föreslås alltså, att läkemedlen skola omsättas genom utnyttjande i första hand av civilapoteken. Detta bör emellertid enligt utredningens mening icke utgöra hinder för militärapoteket att i omsättningsyfte försälja läkemedel, framför allt s. k. fria handelsvaror, även till de statliga affärsdrivande verken samt till kemisk-tekniska företag m. fl.

Utredningen övergår härefter till spørsmålet om dispositionen av *de icke omsättningsbara läkemedlen*.

Vid sjukhusalternativets tillämpning skulle läkemedel med ett sammanlagt värde av 129 300 kronor icke kunna omsättas. Nära hälften av detta belopp eller 52 600 kronor hänförde sig till morfinampuller. De största posterna i övrigt vore hudsalva (14 100 kronor), lobelinampuller (7 700 kronor), morfintabletter (8 600 kronor) samt smärtstillande ögonsalva (18 100 kronor). Tillsammans representerade dessa fem läkemedel en icke omsättningsbar rest å cirka 101 000 kronor. Utredningen räknar med att även vid apoteksalternativet en avsevärd del av ifrågavarande läkemedel icke komme att kunna omsättas. I promemorian erinras emellertid samtidigt, att de vid uppskattningen använda hållbarhetsvärdena för läkemedlen genomgående vore låga.

Rörande möjligheterna att nedbringa läkemedelskassationen anför utredningen bland annat.

Möjligheter torde föreligga att i fråga om vissa av de läkemedel, som icke kunna omsättas, vinna något ekonomiskt utbyte genom att de kunna komma till användning såsom ersättning för eller för framställning av i handeln mera gångbara preparat. Så kunna t. ex. morfinampuller och andra ampullförpackade preparat säljas i stället för motsvarande lösningar i injektionsflaska. Dylik försäljning sker redan nu och tillämpas därvid, enligt medgivande av Kungl. Maj:t den 13 augusti 1943, för varje preparat de priser, som motsvarande mängd läkemedel skulle ha betingat, därest densamma ingått i sådan större förpackning, som eljest är bruklig å apotek. En viss ekonomisk förlust är på grund av denna prissättning oundviklig även i detta fall, ehuru förlusten blir mera begränsad.

En annan utväg för kassationens nedbringande är, att förråden av ifrågavarande läkemedel minskas. Att utrustningsförrådet ständigt skall finnas upplagt i full utsträckning, lärer emellertid vara ofrånkomligt. Minskningen skulle således endast kunna avse ersättningsförråden. Enär i och med distriktslaboratoriernas tillkomst ökade möjligheter för läkemedelsframställning i stor skala på kort sikt torde komma att föreligga, anser utredningen det icke uteslutet, att en dylik minskning framdeles skall kunna komma till stånd utan att beredskapen äventyras. En oundgänglig förutsättning för förrådens minskande är givetvis, att råvaror — särskilt sådana som måste importeras — samt emballage finnas lagrade i nödig omfattning.

2. Djurläkemedel.

Utredningen har inhämtat, att utrustnings- och ersättningsbehov av djurläkemedel föreläge i fråga om kavalleriregementen, anspända infanteri- och artilleriregementen, ingenjörkårer, signalförband och trängkårer. För förvaring av det fastställda förrådsbehovet skulle erfordras utrymmen om sammanlagt cirka 200 m².

Beträffande fredsoorganisationen föreslår utredningen, att den centrala handläggningen av ärendena alltjämt skulle ankomma på arméförvaltningens intendenturavdelning (häst- och veterinärmaterielbyrån), vilken dock borde ha att i nödig utsträckning samråda med försvarets sjukvårdsförvaltning. Inköp av erforderliga läkemedel borde enligt utredningens mening — i motsats till vad hittills i allmänhet skett — verkställas från militärapoteket, vilket jämväl borde tagas i anspråk för den omsättning, som kunde vara påkallad.

I fråga om läkemedlens förvaring anser utredningen, att de läkemedel, som för närvarande äro upplagda vid arméns intendenturförråd i Stockholm, böra överflyttas till militärapoteket. Utredningen förordar, att i den mån det nu bestämda förrådsbehovet finnes böra uppläggas de för Stockholms garnison avsedda läkemedlen omhändertagas av militärapoteket samt övriga förråd uppläggas i de föreslagna förrådscentralerna för humanläkemedel.

För läkemedlens skötsel skulle vid förrådscentralerna den av utredningen föreslagna personalen kunna utnyttjas. Med hänsyn till den relativt obetydliga mängden av djurläkemedel finner utredningen det icke erforderligt att i anledning av djurläkemedlens överförande till centralerna fastställa arvodena för de vid centralerna anställda apotekarna till högre belopp än de förut föreslagna.

Yttranden.

Vad utredningen föreslagit i fråga om principerna för förrådsuppläggningsen har icke föranlett någon erinran.

Samtliga myndigheter, som ingått på frågan, huruvida det regionala eller det lokala systemet borde tillämpas, ha förordat det förstnämnda. Detta har sålunda tillstyrkts av *försvarets sjukvårdsförvaltning, arméförvaltningen, marinförvaltningen, överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens materielnämnd, statens organisationsnämnd* och *1943 års förrådskommitté*. Härvid har framhållits, att vård- och omsättningskraven ävensom ekonomiska och förvaltningsmässiga synpunkter bleve bättre tillgodosedda vid detta alternativ än vid det lokala systemet. *Chefen för flygvapnet* har samtidigt understrukt, att en förutsättning för det regionala systemet vore, att arbetskraften vid förråden gjordes så stor, att försening av försändelserna till förbanden ej kunde äga rum vid mobilisering.

I fråga om det föreslagna antalet läkemedelscentraler och valet av förrådscentralorter har anmärkning icke framställts från något håll. *Överbefälhavaren* har dock framhållit, att anhopningen av betydande mängder läkemedel vid militärapoteket ur beredskapssynpunkt vore mindre lycklig. *Arméförvaltningen* har på anförda skäl förordat, att såsom en underavdelning till läkemedelscentralen i Sollefteå ett för K 4 och I 20 avsett förråd upplades i Umeå.

Tre av remissinstanserna ha ingått på en granskning av möjligheterna att tillgodose behovet av lokalutrymmen för de läkemedel, som icke

skulle vara upplagda vid militärapoteket. *Arméns fortifikationsförvaltning* har härom anført, att pågående förrådsundersökningar givit vid handen, att vid det lokala alternativets tillämpning nuvarande förrådslokaler vid depåerna i allmänhet skulle kunna användas i befintligt skick eller efter vissa smärre inrednings- och ändringsarbeten. Vid T 1 och T 4 skulle dock mera omfattande åtgärder vara erforderliga. Kostnader för ifrågavarande åtgärder upptoges i samband med av undersökningarna föranledda förslag till disposition m. m. av förrådslokaler för arméns truppförband. Vid det regionala alternativet skulle utrymmesbehovet å centralförrådsorterna ökas. Av en i utlåtandet intagen sammanställning framgår, att det ökade utrymmesbehovet kunde tillgodoses inom statsverket tillhöriga byggnader, därvid dock förutsatts att en av försvarets sjukvårdsförvaltning förhyrd byggnad vid T 4 förvärvades av staten. För diverse inredningsarbeten erfordrades ett sammanlagt belopp av 14 000 kronor. Vid dessa beräkningar hade hänsyn icke tagits till Karlskronaförrådet — avsett väsentligen för marinens behov — samt ej heller till förråden i Boden och på Gotland. För visst specialändamål (förvaring av narkoseter) behövligen nybyggnader i Boden och på Gotland ha av fortifikationsförvaltningen kostnadsberäknats till 8 000 kronor respektive 7 000 kronor. Härtill skulle för administration komma ett sammanlagt belopp av 2 000 kronor.

I det av 1943 års förrådskommitté avgivna utlåtandet har hänvisats till en av arkitekten J. Wallinder angående lokalförhållandena upprättad promemoria, vilken överensstämmer med av arméns fortifikationsförvaltning lämnade uppgifter och kostnadsberäkningar. Härutöver har kommittén anført, att läkemedelscentralen i Örebro borde anslutas till försvarets sjukvårdsförvaltnings dit förlagda centralförråd, varest erforderliga lokaler kunde ordnas antingen genom inredning av befintliga förråd (värme m. m.) eller genom nybyggnad. Läkemedelsförrådet i Boden borde inrymmas i garnisons-sjukhuset, varvid inga kostnader skulle uppkomma. På Gotland kunde läkemedlen, enligt militärbefälhavarens uppgift, förvaras i bergsskyddsrum i trakten av Visby och i militärbefälsstabens nybyggnad i Visby. Då medel för berörda förråd icke syntes ha beräknats vid tidigare medelsäskanden för försvarsområdes- eller truppförbandsförråd, borde förråden ordnas med anlåtande av särskilda anslag under beaktande av att de skulle utnyttjas av samtliga försvarsgrenar.

Försvarets sjukvårdsförvaltning har uttalat sig angående utrymmesmöjligheterna vid de även för marinens behov avsedda läkemedelscentralerna i Karlskrona och Göteborg. Ämbetsverket anser att, om de lokaler, som inom Sydkustens marindistrikt under beredskapstiden använts i Karlskrona, alljämt komme att stå till förfogande, lokalfrågan för det till denna stad föreslagna regionala förrådet vore tryggad. Om det föreslagna Göteborgsförrådet skulle förläggas till Västkustens marindistrikt eller till KA 4, syntes erforderliga förrådsutrymmen kunna påräknas i det för KA 4 planerade sjukhusbygget. Därjämte kunde lokalmöjligheter stå till buds vid A 2.

Vad utredningen föreslagit i fråga om personalorganisationen vid förråden — bortsett från militärapoteket — har i stort sett godtagits av remissinstanserna. Endast i vad avser förrådsföreståndarens arbetsuppgifter och löneställning ha vissa erinringar framställts. Sålunda anser *chefen för armén*, att frågan om nämnda befattningshavares arbets- och avlöningsförhållanden bör upptagas i samband med att 1944 års militärsjukvårdssakkunniga avgiva sitt betänkande. *Allmänna lönenämnden* har uttalat, att svårigheter syntes föreligga att nu taga slutlig ställning till spörsmålet om föreståndararvodena. I avbidan på närmare erfarenhet rörande arten och omfattningen av föreståndarnas arbetsuppgifter syntes dock de av utredningen föreslagna arvodesbeloppen kunna godkännas.

Apotekarorganisationerna ha funnit de föreslagna arvoden för låga. Vid förråd med 60 timmars arbetstid per månad borde enligt organisationernas mening arvode utgå med lägst 4 600 kronor och vid förråd med 40 timmars arbetstid med lägst 3 000 kronor per år. I utlåtandet anföres härom bland annat:

För att som förrådsföreståndare anställda apotekare nöjaktigt skola kunna fylla sina uppgifter torde det bli nödvändigt att de i erforderlig omfattning frigöras från tjänstgöring å civilapoteken. För att sökande skola kunna påräknas till ifrågavarande befattningar synes en nödvändig förutsättning därför vara, att utgående arvoden äro av sådan storleksordning, att de giva innehavarna möjlighet att sammanlagt erhålla en avlöning, som dels motsvarar deras inkomst under full tjänstgöring enbart å civilapotek och dels innebär någon ersättning därutöver för med dubbelanställningen förenade extra besvär och ansvar. En legitimerad apotekare med tre ålderstillägg åtnjuter vid tjänstgöring å E-ort en inkomst, som för en tjänstgöring under 60 timmar för månad kan beräknas till omkring 3 600 kronor för år. Under förutsättning att tjänstgöringen för försvarsväsendets räkning nödvändiggör inskränkt civil tjänstgöring, synes därför arvodet för ifrågavarande tjänst icke böra sättas lägre än 4 600 kronor per år. De föreslagna förråden äro avsedda att förläggas till orter i dyrortsgrupper C—H. Som jämförelse kan nämnas, att arvoden till poliklinikföreståndare å E-ort vid den militära tandvården utgå med 6 484 kronor för en tjänstgöringstid av minst 3 $\frac{1}{2}$ timmar varje helgfri dag, vilket motsvarar en ersättning av 4 631 kronor för 60 timmars sammanlagd tjänstgöring för månad. För militärbefälstandläkare är motsvarande arvode 5 648 kronor.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts beträffande arvodet för apotekare med en tjänstgöringstid av 60 timmar för månad synes arvodet för apotekare med 40 timmars månatlig tjänstgöring icke böra sättas lägre än 3 000 kronor per år.

I vad angår de mindre förråden i det lokala systemet anse organisationerna, att man med hänsyn till de föreslagna arbetsuppgifterna för föreståndarna borde räkna med ett genomsnittsarvode av 1 000 kronor om året. Det framhålles tillika, att arbetstidens längd vid dessa förråd och övriga med dubbelanställningen förknippade olägenheter icke uteslutande berodde på förrådets storlek.

Av organisationerna förordade höjningar av arvoden skulle medföra en årlig merkostnad om 9 000 kronor vid det regionala och 19 000 kronor vid det lokala systemet.

Förslaget att bibehålla filialapoteken i Boden och Karlskrona har tillstyrkts av försvarets sjukvårdsförvaltning, överbefälhavaren och chefen för marinen. *Försvarets sjukvårdsförvaltning* har framhållit, att försvarsberedskapen otvivelaktigt skulle stärkas vid förslagets genomförande. Därjämte vunnes ekonomiska fördelar. Sälunda skulle frakt- och emballagekostnaderna minskas. Vidare skulle en stor mängd tjänsteläkarrecept avseende såväl militär som civil personal i Boden och Karlskrona kunna expedieras genom filialernas försorg i stället för att inlämnas å civilapotek. Ämbetsverket har även fäst uppmärksamheten vid möjligheten att filialapoteket i Karlskrona skulle kunna fungera såsom sjukhusapotek till länslasarettet därstädes. *Överbefälhavaren* har framhållit, att den uppdelning av ersättningsförrådet, som vunnes genom filialernas bibehållande, även av beredskapsskäl vore önskvärd. *Chefen för marinen* har liksom sjukvårdsförvaltningen ifrågasatt, huruvida icke Karlskronafilialen borde fungera såsom sjukhusapotek för länslasarettet i staden.

Apotekarorganisationerna ha motsatt sig bibehållande av de nämnda filialapoteken. Härvid har anförts att, då snabba leveranser av läkemedel vore av nöden, de civila apoteken å orten kunde anlitas. Å filialapoteken måste vidare lagras avsevärda mängder läkemedel, som vanligen icke inginge i militära förråd. Detta vore föga rationellt, då sådana läkemedel funnes i tillräckliga kvantiteter å civilapoteken. Denna anmärkning gällde särskilt apoteksfilialen i Boden, vilken förutsatts skola fungera såsom sjukhusapotek. De militära läkemedel, vilka komme till användning vid ett sjukhus med övervägande civilt klientel, utgjorde en mycket ringa del av sjukhusets totala läkemedelsförbrukning. Allvarliga betänkligheter måste över huvud uttalas mot tendensen att öka militärapotekets försäljning på bekostnad av det civila apoteksväsendet särskilt med hänsyn till de stora avsättningar till läkemedelsregleringsfonden, vilka civilapoteken i motsats till militärapoteket hade att göra.

Utredningens förslag rörande omsättningsmetoderna och omsättningens organisation ha icke mött någon kritik. *Medicinalstyrelsen* har uttalat, att en rationell omsättning av försvarets läkemedel knappast torde vara möjlig förutan civilapotekens medverkan, varför styrelsen förordade utredningens förslag om läkemedlens omsättning genom utnyttjande i första hand av civilapoteken. *Medicinalstyrelsens materielnämnd* har yttrat, att nämnden vid tidigare egna undersökningar konstaterat, att omsättning via läkemedelsgrossister och läkemedelsfabriker näppeligen vore möjlig. Genom en omsättning över sjukhusen syntes icke bliva möjligt att omsätta erforderliga kvantiteter. Nämnden tillstyrkte därför omsättning över civilapoteken. *Apotekarorganisationerna* ha framhållit, att omsättning enligt de av utredningen uppdragna riktlinjerna i stort sett torde kunna förväntas komma att ske på ett tillfredsställande sätt. Det förutsattes därvid, att ett intimt samarbete komme till stånd mellan sjukvårdsförvaltningens läkemedelsavdelning och apotekarorganisationerna såväl i fråga om val av läkemedelsformer och

förpackningstyper som beträffande planering av förrådens komplettering vid mobilisering.

Vad utredningen uttalat angående de med varandra sammanhörande spörsmålen om lagerhållningens storlek och de icke omsättningsbara läkemedlen har uppmärksamrats av flera myndigheter. Härutinnan torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen lagring av läkemedel för krigsmaktens behov ägt rum. Till grund härför ha legat av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter rörande lagerhållningens storlek under fredstid. Lagringen av humanläkemedel har verkställts i föreskriven omfattning, medan däremot djurläkemedel endast delvis upplagts i förråd. För läkemedlens handhavande har under beredskapstiden en provisorisk förrådsorganisation utbildats. Den behöfliga omsättningen har i stort sett kunnat vinnas genom förbrukningen inom försvaret och vid karolinska sjukhuset.

Vid övervägandet av frågan om den ordning, som bör tillämpas under normala fredliga förhållanden, inställer sig till en början spörsmålet i vilken utsträckning läkemedel skola vara upplagda i förråd. Avgörandet härutinnan är av betydelse för förrådsorganisationens utformning. Det är av vikt även av den anledningen, att viss årlig kassation av läkemedel synes oundviklig, om den nuvarande lagerhållningen bibehålles.

Vid prövningen av spörsmålet torde få förutsättas, att en betryggande beredskap på förevarande område alltjämt skall upprätthållas. Med denna utgångspunkt är en viss förrådshållning ofrånkomlig. Att bygga läkemedelsförsörjningen på leveranskontrakt med civilapotek — en metod som redan tillämpats men icke givit tillfredsställande resultat — synes i varje fall beträffande humanläkemedlen icke kunna ifrågakomma. I förråd måste i första hand uppläggas de läkemedel, med vilka förbanden skola utrustas vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering. Då utrustningen i regel är avsedd endast för kortare tid, inom vilken nya läkemedel skola kunna ställas till förfogande, är det vidare nödvändigt, att en del av ersättningsbehovet finnes i förråd. Storleken av detta förrådsbehov är väsentligen beroende av de under krig förefintliga produktionsmöjligheterna i fråga om läkemedel. Ju snabbare produktionsapparaten kan anpassas för uppgiften att fullständigt och varaktigt försörja försvaret med dess krigsbehov av läkemedel med samtidigt tillgodoseende av den civila förbrukningen, desto mindre blir förrådsbehovet. Nu gällande föreskrifter om lagerhållningens storlek ha utfärdats med beaktande av läkemedelsindustriens tillverkningsförmåga. Uteslutet är emellertid icke, att den industriella beredskapen skulle kunna i viss grad höjas genom statliga eller andra åtgärder av ej alltför kostnadskrävande natur. Om så skedde, skulle råvaror — särskilt sådana som importeras — och emballage uppläggas i stället för färdiga läkemedel. Då råvarorna i allmänhet äro avsevärt hållbarare än de ur dem framställda läkemedlen, skulle härigenom gynnsammare förutsättningar för omsättningen

åstadkommas. Även vården skulle förenklas. Ifrågakomma kunde dessutom att anförtro förvaringen åt annat organ än den militära förrådsorganisationen.

För bedömande av möjligheterna och lämpligheten av att genom åtgärder på produktionsområdet begränsa förrådsbehovet av färdiga beredningar tarvas undersökningar rörande produktionstekniska och andra förhållanden. Försvarets sjukvårdsförvaltning, som redan upptagit spörsmålet till behandling, läser i sinom tid komma att framlägga förslag i ämnet. Ehuru resultatet av sjukvårdsförvaltningens utredning icke föreligger, torde å andra sidan finnas tillräckligt underlag för att redan nu upptaga frågan om förrådsorganisationens utformning i fredstid. Av vad jag förut anfört framgår nämligen, att en lagerreduktion endast kan avse en del av ersättningsförrådsbehovet. Av detta behov måste en avsevärd kvantitet förutsättas bli upplagd vid militärapoteket. Vid förråden i landsorten skulle alltså endast en del av detta förrådsbehov förvaras med fördelning på ett större eller mindre antal förråd, som därjämte skulle innehålla i utrustningen ingående läkemedel. Om en förrådsuppläggning i huvudsaklig överensstämmelse med ettdera av de av utredningen angivna alternativen — det lokala eller det regionala — skulle komma till stånd, kan det antagas, att de i dessa förråd upplagda läkemedlen endast skulle motsvara vad som under alla förhållanden måste finnas av färdiga beredningar. Vad militärapoteket angår, skulle en minskad förrådshållning av färdiga läkemedel visserligen kunna förmodas i någon mån nedbringa personalbehovet men däremot knappast påverka organisationen i stort. Å andra sidan är det uppenbart, att förrådsorganisationen bör utformas på sådant sätt att en begränsning lätt kan ske, därest sjukvårdsförvaltningens förutnämnda utredning skulle visa, att en sådan är möjlig att genomföra.

Då jag härefter övergår att närmare granska förrådsorganisationen, vill jag till en början erinra, att för läkemedelsförvaringen två system varit i tillämpning. Vid tiden närmast före krigsutbrottet voro utrustningsförråd — avsedda för armén — upplagda å civilapoteken. Under beredskapstiden ha försvarets läkemedel — med undantag av utrustningen för vissa krigssjukhus — förvarats i militära förråd. För de förråd, som nu finnas och som böra uppläggas utanför militärapoteket, saknas tillräckligt utrymme å civilapoteken. Om dessa skulle tagas i anspråk för läkemedelsförvaring, måste alltså läkemedlen uppdelas på enskilda och statliga förråd. En sådan uppdelning torde emellertid, såsom utredningen framhållit, föranleda svårigheter av skilda slag och torde knappast medföra lägre kostnader än uppläggning inom statliga förråd. På grund härav har jag i likhet med utredningen kommit till den uppfattningen, att de militära organen själva böra omhändervä de ifrågavarande läkemedlen.

Den under beredskapstiden utbildade provisoriska organisationen har inneburit, att läkemedlen, särskilt inom armén, fördelats på ett mycket stort antal förråd i lokaler som i regel lämpat sig mindre väl för läkemedelsförvaring. För läkemedlens skötsel ha visserligen vid ett fåtal större förråd apotekare tagits i anspråk. I övrigt har emellertid vården måst anförtros

åt personer utan farmaceutisk utbildning, på vilka större anspråk icke kunnat ställas. Att en ändring av dessa förhållanden är påkallad, såframt icke stora värden skola gå till spillo och läkemedelsberedskapen äventyras, är uppenbart. Återgången till normalt fredstillstånd har visserligen automatiskt medfört en viss förbättring med avseende å läkemedelsförvaringen, i det att läkemedel kunnat indragas till större förråd. Å andra sidan äro de personella förhållandena snarast försämrade, då efter beredskapsinkallelsernas upphörande tillgången på värnpliktig personal med farmaceutisk utbildning avsevärt minskats.

De faktorer, som främst göra sig gällande vid planläggning av förrådsorganisationen, äro läkemedlens vård och omsättning samt organisationens beredskap. För en fullgod vård fordras lämpliga förvaringslokaler och fackutbildad personal. Omsättningen ställer liknande anspråk på personalen. Den underlättas givetvis, om förrådsuppläggningsen icke är alltför decentraliserad. För att beredskapen skall kunna anses tillfredsställande, måste läkemedlen ständigt befinna sig i användbart skick, snabbt kunna tillställas förband och inrättningar samt vara upplagda på ett betryggande sätt. Alla de nu angivna fordringarna på förrådsorganisationen torde icke kunna samtidigt i full utsträckning tillgodoses. I varje fall är detta icke möjligt, om kostnaderna skola hållas inom en begränsad ram. En avvägning måste därför komma till stånd.

I likhet med utredningen anser jag, att ett sammanförande av läkemedlen till ett enda centralförråd, exempelvis militärapoteket, av beredskapsskäl icke bör komma i fråga. De möjligheter, som kunna vägas mot varandra, äro därför endast två: en regional uppläggning eller en spridning av förråden, vilken mer eller mindre ansluter sig till förbandens placering. Den förstnämnda möjligheten motsvaras i utredningens promemoria av det regionala, den senare möjligheten av det lokala systemet. På de av de sakkunniga anförda skälen har jag i likhet med de hörda myndigheterna funnit mig böra förorda en regional uppläggning av läkemedlen.

I överensstämmelse med utredningens förslag torde antalet regionala förrådscentralorter böra bestämmas till nio. På Kungl. Maj:t lærer få ankomma att besluta rörande förläggningen av dessa förrådscentraler. Med avseende å framfört förslag om inrättande av ett till läkemedelscentralen i Sollefteå anslutet förråd i Umeå, avsett särskilt för veterinärsjukvården, vill jag erinra, att förråd av djurläkemedel icke upplagts vid förbanden. För utrustningsbehovets tillgodoseende ha i stället kontrakt tecknats med apoteksinnehavare å förbandens förläggningsorter. Till frågan, huruvida och i vilken utsträckning förrådsbehovet av djurläkemedel bör uppläggas, finner jag mig icke för närvarande böra taga ställning. Såsom jag förut erinrat, pågå inom försvarets sjukvårdsförvaltning undersökningar rörande möjligheterna att i viss omfattning nedbringa förrådshållningen. Åt sjukvårdsförvaltningen torde böra uppdragas att i samråd med arméförvaltningen framlägga förslag angående förrådshållningen även beträffande djurläkemedel. Jag anser därför, att ett förråd i Umeå i varje fall icke tills vidare bör komma till stånd.

Övertygande skäl synas mig däremot ha förebragts för bibehållande av filialapoteken i Boden och Karlskrona. Bodenfilialen torde liksom för närvarande bära tjänstgöra såsom sjukhusapotek vid det till staden förlagda garnisonssjukhuset. I ett par remissyttranden har ifrågasatts, att filialen i Karlskrona skulle få motsvarande funktion i förhållande till länslasarettet i sistnämnda stad. Sjukhusapotek inrättas enligt gällande bestämmelser å sjukvårdsanstalter, där Kungl. Maj:t med hänsyn till läkemedelsförsörjningens omfattning eller av andra skäl så finner nödigt. Med hänsyn härtill förefinnes icke anledning att i detta sammanhang ingå på denna fråga.

Personalorganisationen vid läkemedelscentralerna synes i enlighet med utredningens förslag bära utgöras av en apotekare såsom föreståndare och en förrådsman. Det får förutsättas, att förrådsmannen tages i anspråk för annat förrådsarbete vid vederbörligt truppförband i den mån hans tid det medger. Av vikt är att som föreståndare kunna anställas dugande personer med intresse för uppgiften att främja läkemedlens omsättning. Med hänsyn härtill bära arvoden icke tillmätas för snävt. Å andra sidan kan omfattningen av arbetsuppgifterna — vilka jag föreställer mig kunna till stor del fullgöras på fritid — icke i förväg exakt beräknas. Med utgångspunkt från utredningens uppskattning av arbetstiden och med beaktande av storleken av de arvoden, som utbetalats till de vid trängkärerna anställda apotekarna, har jag ansett mig bära föreslå, att arvoden bestämmas till av utredningen föreslagna belopp. Kungl. Maj:t torde emellertid bära ha möjlighet att, om så skulle finnas påkallat, fastställa högre ersättning.

Förrådsmännen torde i likhet med övriga förrådsmän bära hänföras till 5 lönegraden.

I de sakkunnigas utredning liksom i remissutlåtandena har frågan om möjligheterna att trygga en tillfredsställande omsättning av läkemedlen ingående behandlats. Denna fråga synes icke vara av natur att behöva underställas riksdagens prövning. Med hänsyn till frågans samband med förrådsorganisationens utformning och militärapotekets personalbehov har jag emellertid ansett mig bära redogöra för föreliggande förslag och för min egen uppfattning. Av utredningen framgår, att det årliga omsättningsbehovet omfattar läkemedel med ett sammanlagt värde av omkring 442 000 kronor. Härav beräknas inom försvaret och vid karolinska sjukhuset kunna omsättas läkemedel till ett värde av omkring 148 000 kronor respektive 19 000 kronor. För omsättning av återstoden stå två huvudvägar öppna, nämligen omsättning via civilapoteken och genom direktförsäljning till civilsjukhusen. Dessa möjligheter kunna dock icke lämpligen komma till användning samtidigt. Genom direktförsäljning till civilsjukhusen kan man vänta sig nå en maximal omsättning av omkring 146 000 kronor, varefter en icke omsättningsbar rest av läkemedel till ett värde av 129 000 kronor skulle återstå. Resultatet av en omsättning via civilapoteken ha de sakkunniga funnit sig icke kunna ange med en mera exakt siffra. De sakkunniga anse emellertid, att större omsättning bör kunna vinnas på denna väg än vid direktförsäljning till civilsjukhusen och förordade även denna

lösning framför sjukhusalternativet. Jag vill här nämna att, enligt till mig överlämnat utdrag av protokoll, hållet vid ordinarie sammanträde med fullmäktige för Sveriges apotekareförbund den 5 och 6 juni 1945, fullmäktige beslutat, att civilapoteken, när så kommer att visa sig behövt, skola i första hand från militärapoteket täcka sitt behov av sådana läkemedel, som ingå i försvarets förråd i fredstid och icke kunna i erforderlig omfattning omsättas inom försvaret eller vid karolinska sjukhuset. Apoteken skola vidare enligt fullmäktiges beslut medverka till att sådana läkemedel komma till användning i största möjliga utsträckning. Framhållas må ytterligare, att apotekarorganisationerna i sitt remissyttrande uttalat, att den erforderliga omsättningen enligt de av utredningen uppdragna riktlinjerna torde kunna förväntas i stort sett komma att ske på ett tillfredsställande sätt.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att relativt gynnsamma möjligheter föreligga att reglera omsättningen av läkemedlen på sådant sätt att kassation kan undvikas. Det är dock härvid av synnerlig vikt, att försvarets myndigheter ägna oavlätlig uppmärksamhet åt denna fråga och äro så rustade, att verksamheten kan tillfredsställande bedrivas. I likhet med utredningen och remissmyndigheterna har jag funnit övervägande skäl tala för att i första hand civilapoteken tagas i anspråk för läkemedlens omsättning. Detta bör emellertid, såsom utredningen framhållit, icke utgöra hinder för militärapoteket att i omsättningsssyfte försälja läkemedel även till de statliga affärsdrivande verken samt till kemisk-tekniska företag m. fl. Skulle erfarenheterna visa att tillfredsställande resultat icke nås på denna väg lär det få ankomma på Kungl. Maj:t att taga frågan under förnyad prövning och vidtaga de åtgärder som kunna befinnas lämpliga.

Beträffande omsättningsverksamhetens organisation delar jag utredningens mening, att verksamheten bör stå under ledning av militärapoteket. För möjliggörande därav bör vid detta apotek finnas central lagerbokföring. På försvarets sjukvårdsförvaltning och militärapoteket bör ankomma att avgöra hur verksamheten i detalj skall handhas.

Vad de sakkunniga föreslagit rörande inköp och förvaring av djurläkemedel ger mig icke anledning till erinran. Inköp bör således — i motsats till vad hittills i allmänhet varit fallet — verkställas av militärapoteket.

Vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit torde de årliga kostnaderna för förrådsorganisationen i enlighet med de sakkunnigas kalkyler kunna beräknas till omkring 65 000 kronor förutom kostnader för militärapoteket och för läkemedlens distribution. Av detta belopp torde kostnaderna för arvoden till förrådsföreståndarna och löner till förrådsmännen — tillhoppa omkring 60 000 kronor — böra bestridas från försvarsgrenarnas avlöningsanslag. Till frågan om härav betingade jämkningar i avlöningsstaterna för försvarsgrenarna torde jag få återkomma i samband med äskande av anslag för nästa budgetår till avlöningar till aktiv personal m. fl. vid försvarsgrenarna. De återstående kostnaderna, omkring 5 000 kronor, belöpa väsentligen på inspektioner varje kvartal av vissa läkemedelsförråd och böra i likhet med distributionskostnaderna bestridas från härför avsedda anslag å riksstaten fjärde huvudtitel.

Av utredningen framgår att förslaget genomförande medför behov av vissa smärre byggnadsarbeten m. m. vid armén. Kostnaderna härför torde böra och kunna bestridas från inom ramen för 1942 års försvarsbeslut anvisade anslag till anordnande av förråd vid arméns truppförband.

Det lär få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser som erfordras vid bifall till vad jag nu föreslagit.

Under erinran att jag i annat sammanhang med beaktande av nu framlagda förslag behandlar frågan om militärapotekets anslagsbehov för budgetåret 1946/47 hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de av mig i det föregående förordade grunderna för förrådsorganisation för vård och omsättning av försvarets läkemedel.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att för riksdagen skall framläggas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Magnus Lagercrantz.
